

KATEB YACINE

NEDJMA

♥
CAN

ROMAN

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN
AYSEL BORA

Kateb Yacine
NEDJMA

Can Yayınları: 1555
Çağdaş Dünya Edebiyatı: 632

Nedjma, Kateb Yacine
© Editions de Seuil, 1956
© Can Sanat Yayınları Ltd. Şti., 2003

1. basım: Temmuz 2006

Yayına Hazırlayan: Pınar Savaş

Kapak Tasarımı: Erkal Yavi
Kapak Düzeni: Semih Özcan
Dizgi: Gelengül Çakır
Düzeltili: Fulya Tükel
Montaj: Mine Sarıkaya

Kapak Baskı: Çetin Ofset
İç Baskı ve Cilt: Özal Basımevi

ISBN 975-07-0601-3

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33
<http://www.canyayinlari.com>
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Kateb Yacine
NEDJMA

ROMAN

Fransızca aslından çeviren
AYSEL BORA

CAN YAYINLARI

Gilles Carpentier'nin önsözü

Büyük İskender neden kendisine piç dediğini sorunca, Diogenes şöyle cevap vermiş: “Bunu söyleyen senin öz anan da ondan. Senin Philippos’tan olmadığını, bir ejderhadan, bir Ammon’dan ya da bilmem hangi tanrıdan, yarı tanrıdan ya da vahşi bir hayvandan geldiğini anlatıp duran o değil mi?”

Dion Khrysostomos

Nedjma'nın yayımlanmasından birkaç ay sonra, savaş Cezayir’de en şiddetli günlerini yaşarken, Kateb Yacine “değerli yurttaşım” dediği –bu bir ironi midir yoksa gerçek bir şaşkınlığın ifadesi mi?– Albert Camus’ye şöyle yazar: “Paylaşmak zorunda kalmamak uğruna miraslarını gururla reddederek sahip olduklarından vazgeçmenin kibrine sarılan, aynı krallıktan sürülmüş iki düşman kardeş gibiyiz. Ama işte bu güzelim miras, aslında tek olan dilimizin iki keskin yanına göre aile ya da kabilelerin gölgelerine varıncaya kadar katledildiği hayaletlerin kol gezdiği uğursuz bir yer haline geliyor.”¹ Aslında *Nedjma*, birçok bakımdan Yabancı kadının *Yabancı*’ya cevabı gibidir, bu özellik, üzerinden bunca zaman geçtikten sonra belki daha da netleşmiştir.

Bône’dan Konstantin’e, Konstantin’den Bône’a giderken Sétif’i dönünce Keblut kabilesinin son temsilcilerinin inzivada gibi yaşadığı Nadhor’da ücra bir köşe... *Nedjma*’nın bütün manzarası, yeniden değineceğimiz tuhaf bir yol-

¹ 1957. Kateb Yacine o zaman yirmi sekiz yaşındaydı. Albert Camus’ye mektubu için bkz.: *Kateb Yacine, éclats de mémoire*, IMEC Éditions, 1994.

culuk dışında, Doğu Cezayir’de küçük bir taşradır: Burası dünyadır. “Bugün bir Fransız idari bölgesi durumuna düşmüş eski Numidya’ya egemen iki sitenin”, antik Hippone ve Cirta’nın enkazı üstünde yükselen Bône ve Konstantin’in temelleri; dünyanın başlangıçları ve yeniden-başlangıçları: Bu tarihtir. Sömürgeciler, sevgisiz ve sıfatsız talipler birbirini izlerken, Numidyalılar “vatanlarını düşman bir çölün ortasında bakir bıraktılarsa da” felaketi kader bilip elleri kolları bağlı kalma zamanı henüz gelmemiştir. Tarihi işe geldiği gibi ya da kahramanlıklarla dolu (ikisi de aynı kapıya çıkar) metinler gibi okumayı kabullenmenin zamanı henüz gelmedi – ve asla gelmeyecek.

Çünkü *Nedjma*’nın zamanı, hikâyenin geçtiği iki savaş arası dönemden çok, ilk top sesleriyle ilan edilen Bağımsızlık Savaşı’ndan çok, bastığımız yerde hiç durmamacasına kendini gösteren gelmiş geçmiş bütün savaşların zamanıdır. *Nedjma*, böyle bir arkaizmin, “başka bir çağ”a ait ama gene de gezegenin güncelliğini oluşturan o savaşların romanı olduğu için kesinlikle modern bir romandır. Hem parçalı hem döngüsel kurgusunu hiçbir okul alıştırmasına borçlu değildir. Kateb Yacine için önemli olan, ne sömürge dönemindeki aşırıların ne ateşli Arap milliyetçilerinin ne de “kargaşayı adaletsizliğe tercih ettiğini” ilan ettikten sonra, şimdi “adaletten çok annesini” tercih etme noktasına gelen Albert Camus gibi “ılımlıların” görmek istediği bir Cezayir’in görülmesini sağlamaktır: Uzun ve şiddet dolu tarihinin çalkantılarıyla sarsılan çok yönlü ve çelişkili bir Cezayir; genç ve yaşlı, Müslüman ve pagan, bilge ve vahşi bir Cezayir. Tıpkı, bir zamanlar Soğuk Savaş masallarının gizlediği, bugünse olduğu gibi, yani ateş ve kan içinde karşımızda bulduğumuza şaşırdığımız gerçek dünya gibi.

Si Muhtar genç arkadaşı Raşid’e, “Belki de sen her zaman istila altında olan Cezayir’i düşünüyorsun,” der, “onun o karmakarışık geçmişini, çünkü biz bir ulus değiliz, henüz değiliz, bunu bil: Bizler sadece kıyıma uğramış kabileleriz.” Keblut atanın soyundan gelen, çelişkilerle dolu, bilge, ozan ve içkici, güzel yabancı kadınlara tutkun yaşlı

bir adamın... kısacası, daha sonra tanıyacağımız, lafını hiç sakınmayan ezeli gezgin Kateb Yacine'i şaşırtıcı biçimde önceleyen bir çeşit Doğulu Diogenes'in bu cümleyi söylemesi boşuna değildir. Hikâyede bu sözlerin Doğu Cezayir dışına yapılan tek kaçamak sırasında, Mekke'ye sonu gelmeyen bir hac yolculuğundan dönüşte söylenmiş olması da boşuna değildir. Muhtar ve Raşid parasızlık yüzünden Cidde'den öteye gidememişlerdir, ancak bu fiyaskoyu yaşlı haydudun bizzat düşünüp planlamış olma ihtimali de vardır.

Oysa Si Muhtar, Nedjma'nın babası varsayılan iki adamdan biridir, öteki muhtemel babanın ve genç kadının anasının da tescilli katilidir. Nedjma (Arapça yıldız anlamına gelir) adını romana verse de, romanın baş kişisi değildir. Nedjma, bakışları ve emelleri üzerine çeken, Kateb Yacine'in ileride "yıldızlı çokgen" adını vereceği şeyin ışıklar saçan merkezidir; piçlikler, cinayetler ve ensestlerin ağırlığı altında ezilerek, son Keblutlu zenci bir katilin güdümündeki o kara peçeli siluet haline gelinceye kadar kendi üstünde batan bir yıldızdır. Gene Si Muhtar Raşid'e şöyle der: "Kabilemize saygı göstermek gerilemek sayılmaz, kabile biz daha iyisini umut ediyorsak bile, bizi birleştiren ve kavuşturan tek bağıdır." Bütün arzuların ve emellerin odağı olan, belki de ağabeyi olan bir adamla zorla evlendirilen, acıların içinden doğacak bir Cezayir'in simgesi Nedjma, hem tanımadığı bir baba tarafından kabilenin hem de yabancı bir kadının; Si Muhtar'la merhum rakibinin çok sevdiği Marsilyalı Yahudi kadının kızıdır. Ona kur yapan dört delikanlıdan her biri (Lakdar, Murad, Mustafa ve Raşid) yaratıcılarının biyografisinden, duygularından ve ideallerinden büyük birer parça sırtlanarak hiç de imrenilmeyecek bir kaderi paylaşırlar: hapis, bir sömürge şantiyesinde ağır çalışma, alkol ve haşhaşla batağa saplanmış; sürgün... Vatan evlatlarına karşı müşfik değildir, "atalar ise zulümlerini artırdıkça artırırlar".

Zamanın ağır basan fikirlerinin çoğuna karşıt, *Nedjma'*nın yarınları kesinlikle mutlu yarınlardan değildir. Bir caminin önünde namaz kılan insanları gören Lakdar kendi

kendine sorar: “Siz sondan başlıyorsunuz; daha yürümeyi öğrenmeden kendinizi diz çökmüş buluyorsunuz; ne çocukluk ne yeniyetmelik: hemencecik evlilik, kışla, camide vaaz; bir bekleme salonunda ağır ağır ölümü beklemek gibi.” Gerçek Cezayir bir trajedidir. Kateb Yacine’in hayal ettiği Cezayir de dikensiz gül bahçesi değildir. Bunların kâğıt üzerinde buluşmasıdır, anlatı bölümlerindeki kuruluk ve tefekküre dalma ya da öfkeli sayfalarındaki yoğun lirizm arasındaki üslup kopukluğunun netliği yüzünden, deyim yerindeyse yüz yüze gelmeleridir. Nasıl oluyor da bu buluşmadan iç karartıcı bir kitap değil de, okumamız için bize sunulan, kimi zaman göz kamaştıracak kadar ışıklı romanlardan biri ortaya çıkabiliyor?

Cevap kısmen gizemi ve pırıltısıyla Nadhor’a çıkış bölümünde en yüksek noktasına ulaşan Nedjma’nın kişiliğidir elbette. Zina ve cinayetten doğan Nedjma olanca güzelliğiyle her şeyin üstündedir. Aynı şey, Kateb Yacine’in uzlaşmaz gibi görünen ama burada doğaya aykırı bir buluşma içinde birleşen durum ve etkilerle beslenen üslubu için de söz konusudur. *Nedjma*’nın dupduru bir Fransızca’yla yazılmış olmasına rağmen “derinlemesine Arap” bir eser olduğu çok söylenmiştir. Ama hayır. Dildeki bu duruluk göze alınmış, meydan okuyarak talep edilmiş bir melezliğin meyvesidir.

Kateb Yacine’in sık sık gönderme yaptığı yazarlar arasında, çok genç yaşta okuduğunu söylediği Gérard de Nerval ön sırada gelir. Kateb Yacine “Ateş Kızlar”ın yakın akrabası olan Nedjma boyunca, Batı’nın derinlemesine farklılaştırdığı seyyahların Doğusuna yeniden sahip çıkmakta tereddüt etmez ve onu bütün çığlığıyla gözler önüne serer. Bunu yaparken, kopara kopara alınmış bir özgürlükten asla vazgeçmemek için kendisini de yorulmak bilmez bir hacıya, bir Doğu ve Batı yolcusuna dönüştüreceğini elbette bilmiyordur. Çünkü Nedjma’nın ışığı şudur aynı zamanda: Bütün baskı ve zorlamalara, atalara ve istilacılara rağmen bir özgürlük vaadidir. Kitabın ilk cümlesi aynı zamanda son cümlelerinden de biridir: “Lakdar hücrelerinden kaçmış!”

I

I

Lakdar hücrelerinden kaçmış.

Şafakta karaltı halinde sahanlıkta beliriyor; herkes başını kaldırıyor; fazla bir heyecan yok.

Murad kaçağın yüzüne bakıyor.

“Olağanüstü bir şey yok. Yakalanacaksın.”

“Adını biliyorlar.”

“Kimliğim yok.”

“Buraya gelip enselerler seni.”

“Kesin şunu. Moralimi bozmayın.”

Artık uyku falan hak getire. Lakdar boşalmış şişeyi fark ediyor.

“İçki mi içtiniz?”

“Sakallı sağ olsun. Şimdi çıktı.”

“Peki ya ben, benim eğlenmeye hakkım yok mu?”

“Dinleyin,” diyor Murad. “Benim bıçağı satarız.”

“Bir çocuk bulup şarap almaya göndeririz. Bizim için olduğu kimsenin aklına gelmez.”

En berbat Mağrip kahvehanelerinden birine giriyorlar, Lakdar önde. Müşteriler başlarıyla selam veriyor. Çoğu onları davet ediyor. Dövmeli birine bıçağı gösteriyorlar. Elli frank veriyor adam.

“Yetmiş beş,” diyor Murad.

“Tamam.”

Bıçak rahat rahat yüz elli frank ederdi. Yarı fiyatına. Bu normal. Dört yabancı birkaç fincan kahve daha içiyor, bu defa kendi keselerinden. Davetleri sıcak bir şekilde reddediliyor. Belli bir merak uyandırıyorlar.

“Mösyö Ernest'i vuran sizden biri mi?”

“Benim,” diyor Lakdar, yaşlı bir liderin sadeliğiyle.

“Eline sağlık, kardeş. İstersen, bıçak için sana yirmi frank daha uçlanırım.”

“Kalsın,” diyor Lakdar. “Senin cebine giren bizim cebimize girmiş sayılır.”

Mağrip kahvesinden çıkarken bir sarhoşa çarpıyorlar. Raşid ağzına geleni söylüyor.

“İşte Mösyo Ernest’le hesabını gören dostumuz Lakdar. Git bize üç şişe getir.”

Koğuşta sabaha kadar içiyorlar. Saat altıda yanlarında Lakdar olmaksızın şantiyeye gidiyorlar.

Mösyo Ernest ilk kazma kürek darbelerini seyrederken, sanki içinde daha iyi duygular uyanmış gibi, alnı sarılı, somurtkan bir dehşet yansıtan yüz ifadesi kaybolmuş; sakın bir tonla soruyor:

“Lakdar nerede?”

“Bilmem,” diye suratını buruşturuyor Mustafa.

“Geri dönebilir. şikâyette bulunmadım.”

İşçiler bir yandan kazma sallarken, bir yandan da uzaktan uzağa onların konuşmasına kulak kesiliyorlar; içlerinden ekip şefi kötü bir oyun peşinde olmasın, diye geçiriyorlar.

“Bir ekip şefinin bir işçi tarafından pataklanması ilk defa olmuyor ki...”

“Mösyo Ernest’in sopayla yola getirilen şeflerden olması da mümkün.”

Ameziane Lakdar’ın geri dönmesi gerektiğini düşünüyor.

“Eğer bu bir tuzaksa, biz buradayız.”

“Aman olay çıkmasın,” diye içini çekiyor Mustafa.

Saat on birde sepetiyle kız geliyor. Ey güzel Allahım! Kızdaki cilve insanı dumura uğrattır...

“Adı Suzy, tıpkı bir artist gibi!”

Bay Ernest çatalına hohluyor.

İşçiler her gün yemek saatinde onu böyle asabileştiren şeyin tek başına yemek yemek olup olmadığını bilemiyorlar. Adam onları gözlemeye başlıyor. Bu defa Murad özellikle sinirine dokunuyor gibi. Gözünü ondan ayırmıyor. İşçiler, sanki ortama egemen olan gerginlikle ekip şefinin teh-

ditkâr sessizliğine karşı bir set dikmeye çalışır gibi var güçleriyle kazıyor, gidiyor geliyor, dolanıyorlar. Suzy gülümsüyor. Ve tazeliğiyle tek başına bu gülümseme bile yaklaşan fırtınanın habercisi, oysa kız işçilerden hiçbiriyle göz göze gelmemeye çalışıyor.

Bugün şefin yemeği dünden daha farklı dönüyor ağzında. Lastik gibi çığnıyor şef. Suzy'den tarafa bakıp homurdanıyor. Gülümseme donup kalıyor. Kız yere bakıyor. Hava açıldı. Güneşin açtığı gediklerde bedenler canlanıyor, kollar bacaklar kütürdüyor, yepyeni gözler şantiyeyi tarıyor. Bu arada Ameziane yazgısına boyun eğmiş, bir nefret ifadesiyle dişlerinin arasından Kabilce konuşuyor. Arkadaşları onun beddualarının tuttuğunu söylüyorlar.

“Ey sen...”

Murad gözlerini kaldırmaksızın el arabasının kollarını bırakıyor.

“Kızımı eve kadar götür. Kesilecek odunlar var.”

Murad geniş adımlarla uzaklaşıyor. Suzy onunla yürümeye hiç de gönüllü değil gibi; belli bir mesafe bırakarak arkadan geliyor ve Murad döner gibi olduğunda da yavaşlıyor.

II

Saat yedide Mösyö Ricard otuz üç koltuklu otobüsünün direksiyonuna geçiyor. Altmış biçare bir duman bulutu içinde otobüse tıkmış. Biletçi basamakta sendeliyor. Herkes Mösyö Ricard'ın kim olduğunu bildiğinden yolcular onunla konuşmuyorlar. İşin aslı, yol boyunca alçak sesle ona en suntuurlusundan küfürler sallamaktan da geri kalmıyorlar. Ama onunla hiç konuşmuyorlar. Birkaç saniyelik sessizlikten sonra, Mösyö Ricard hiçbir şey yokmuş gibi bir sigara istiyor. Özellikle bir Araba asla hitap etmediğinden kimse-den ses çıkmıyor. Zaten otobüste her zaman paketini uzatan saf biri ya da bir burjuva çıkar. Bu da yolcuları derin bir öfkeye sürüklüyor. Mösyö Ricard sigarayı alıyor. Gülüyor.

Kulağını kabartıp küfürleri sineye çekerek keyifle içiyor. Yolcular için bundan daha sinir bozucu bir şey olabilir mi? Her tarafta kibritler çakılıyor. Bahtsızlar içleri kan ağlayarak son sigaralarını yakıyorlar.

Mösyö Ricard Bône'un girişinde sollanmasına izin verip polis memurlarını uzaktan selamlıyor. Çok değil, daha bu sabah köyden bir hışımla geçen adam sanki o değil.

Şehir Mösyö Ricard'ı esir alıyor. Vitrinlere bakmaya cesaret edemiyor. Artık tek derdi: kimseyi tanımadığı prestijli bara girip oturmak. Garson kız sevimli. On sekiz yaşında. Kız çift tarafı da keskin bir laf atıyor ortaya: "Düğün ne zaman Mösyö Ricard?"

Şehre iki adım kala, az kalsın arabayı deviriyordu. "Bu sürtük benim kendime bir kadın bulamayacağımı sanıyor. Yahudilerle Arapların çıkardığı bir laf bu. Daha onlar dünyaya gelmemişken benim evlendiğimi bal gibi de biliyorlar, hem de mektup yoluyla, hayallerinin ucundan bile geçmeyecek bir şekilde..." İçini sıkı bir rahatsızlıkla masaya çivilenmiş bir halde kasketini çıkarıyor, içinde okkalı birkaç şamar arzu eder gibi bir his var. Gece oluyor. Patronunu huy-suzluktan ezilmiş bir halde gören hizmetçi ahıra kaçıyor. Yıllar var ki, tıpkı hortlak gibi varlığıyla yanlarına saklanarak gecelerini tedirgin edip uyutmadığı inekler gibi uyku tutmuyor kadını. Kırık dökük kapının arasından patronunun masadan kalktığını görüyor. Mösyö Ricard doğruca Modern'Bar'a gidiyor, manilla oyunu yarışmasından beri buraya adım atmamıştı; içeriye girdiğinde barın patroniçesi bürosuna saklanıyor. Mösyö Ernest salonda yalnız. Ekip şefi normal zamanlarda müteahhidi davet etmemeyi onur meselesi yapardı. Ama Mösyö Ricard özellikle Mösyö Ernest'i görmeye gelmiş gibi.

"Bir bardak bir şey içelim mi?"

III

Mösyö Ricard yatağından saat beşe doğru kalkar, üstü-

ne delik deşik eski bir pantolon geçirir ve ayakkabıları elinde, cilalanmış mobilyalara ve duvarlara çarpa çarpa; hımbıl, sakar, gece molalarını yarıda kestiği sinekler gibi gürültücü, hizmetçisinin peşinde homurdanmaya başlar. Daha otobüsün kalkmasına iki saat varken yaşlı müteahhidin bir ritüelle uyarçasına yatağından horozlar öterken kalkması yüzünden güneşin sıcaklığından yoksun kalan, kendilerini uyuşukluklarından tatlı tatlı çekip çıkaracak olan sabah keyiflerinden edilerek uyandırılan sinekler, kararsız bir telaş içinde protesto mahiyetindeki alçaktan uçuşlarına devam etmektedirler. Mösyö Ricard gözlerini tamamen açmadan önce ceplerini yoklar, çakmağını, girilmesi olanaksız dairelerinin anahtarlarını okşar; evyenin önünde sabunun dayanıklılığına hayran kalıp şarkılar mırıldanır, deri kasketini takar; bu onu aynen kendisi gibi erkenden kalkan, ama kırılmış saçlarının dibine kadar geçirdiği kasket takışını asla taklit edemeyecek yurttaşlardan farklı kılmaktadır. Otobüsü pırıl pırıl parlayan Mösyö Ricard kasketiyle, işçilerin alacakaranlıkta aletlerini temizleyerek kendisini bekledikleri taşocaklarına doğru ilerleyen silüetiyle, Mösyö Ernest gibi birkaç ekip başı dışında hâlâ uykuda olan köye servetini ilan etmektedir... Suzy evlenecek çağa geldiğinden beri müteahhit ile ekip başı görülmemiş biçimde birbirlerini izliyorlar, birbirlerine meydan okuyorlar, yataktan aynı saatte fırlayıp artık iş tek jeste kalmış bulunan kaçınılmaz birleşmenin arifesinde ikisi de kasketleriyle oynuyorlar: Mösyö Ricard'ın mevkiine ve şanına uygun olarak son anda yapacağı evlenme teklifi karşısında düşük kalite kasketin bir kez daha eğilmekten başka çaresi kalmayacak, Mösyö Ernest'in kibrine, ve işçilerin iç geçirmelerine alışkın olan Suzy'nin küstahlığına rağmen onu hiç itirazsız elde edecek bu ne idüğü belirsiz dul; ekip başının bir yandan inanılmaz yükselişine beddualar okurken, bir yandan da kızını feda etmeye hazırlandığı yaşlı manyak. Mösyö Ricard her şeye boş vermiş mülk sahibi prestijini tehlikeye atmayı düşünmüyor; az konuşur, ağgözlüdür, berbat giyinir, asla bir işadama benzemeyecektir; Protestan olan ailesi kilisede bile

Avrupalıların arasına alınmamış olan Mösyö Ricard'ın serveti bir zorlanmanın ürünü; onu yalıtın ve kısırlaştıran umutsuz bir enerji çabası.

Mösyö Ricard'ın aletleri köye, her nasılsa yolu oraya düşen bir asker tarafından belki hırsızlama, belki sahibinin elinden zorla alınarak rezil bir fiyata satılan sıska bir katırın çektiği iki tekerlekli bir arabayla gelmişti. İlk sömürgeliler onun arabada kafeste bir şahin gibi uyukladığını görmüşlerdi. Annesi iki sömürge merkezi arasında doğum yaparken ölmüştü, yoksulluktan telef olan bahtsız koca da onu takip etmekte gecikmeyecekti; daha sakalı bile bitmeyen Mösyö Ricard'a bir çeşit mahkûmiyet miras kalmıştı: müteveffa babasından kalan yarım yüzyıllık kölelik ve elinde nakit para olmadığı için seçmek zorunda olduğu, sıkıntılarla dolu aynı gelecek. Ne ekilmemiş tarlası, ne sebze bahçesi, ne altı at, ne avuç içi kadar bir bağ ne de babasının hem yerinde olan hem de huzursuzluk veren projesi gereği postayı getirmek için her hafta şehre götürmesi gereken bağ arabasından elde edilen gelir. İşte sermaye için gerekli nakdi de bu araba sağladı. Otuz yıl sonra, uğruna fazla sıkı olmayan bir rejim uyguladığı tek lüks nesnesi –harika bir otobüs– kullanıyor olsa da, çok parlak ama çok uzakta olduğu için tam olarak yerini kimselerin bilmediği bir çiftliğe sahip olsa da (evi, garajı, atölyesi, ahır, süthanesi ve başka ek binalarıyla yolun iki yanında bir çeşit karakol oluşturduğu köyün dışında), her şeyin mülkiyeti tamamen ona ait olsa ve hiçbir ortağı kalmamış olsa da; Mösyö Ricard şiar edindiği tuhaf ve ilkel bir sosyalizmde ayak diremektedir; olağanüstü hasatların sonunda satın alınmış kostümler dolap bekler, Fransa'ya, İsviçre'ye ya da Belçika'ya –bunu kimse bilmez– yaptığı ender yolculuklar hariç bir kenara atılmışlardır; bir zamanlar bir evlendirme ajansı aracılığıyla aldığı kadın (ilanda yazdığının tersine süthaneyi işletmesini beceremeyen eş) ne boşanma ne cenaze olmaksızın, bir büyüklük rüyası gibi buhar olup kaybolmuştur ve hatta Mösyö Ricard ona ilişkin bilincini, iki savaş arasında ölen ve hatırasını unutmuşa benzediği biricik oğlunu dünyaya

getirebilmesi için döllenenmesinden ibaret kılmıştır. İster forsa işçisi, ister mücadelenin patronu, hiçbir zaman kendisine soru sorulanlardan olmadığı için kendi ücretini, kendi istiharatını tartışılmaz biçimde kendi tayin eder, yanına yaklaşılmaz ve erkencidir; tıpkı bir devlet başkanı, bir forsa ya da rahip gibidir.

Mösyö Ricard bir fincan kahveyi mideye indirdikten sonra stoklarını kontrol ediyor, bu arada hizmetçi onun gözleri önünde atıştıracak bir şeyler hazırlarken, o da presten çıkıp satılmayan şarabı kafaya diyor, o talihsiz günlerin ortağı posta arabası zamanında, müteahhidin babasıyla birlikte odunculuk yapan ortakçının teslimatı. Mutfakta Noel zamanı da dahil ondan başka kimsenin tadına bakamayacağı rom şişesinin yanına oturduğunda saat daha altı bile değildir. O günlerde evin efendisi şehirden dönmez, otobüsüyle birlikte dışarıda geceler, küçük bir şekerlemeden sonra garajını kapatır; gün sonunda üstünde bir tulum ve temiz bir gömlekle, sinekkaydı tıraşlı bir halde bir barın tezgâhına oturduğu görülür; iskambil oynar, susuz içtiği üç tek anasonlu içkiyle biraz kızışır, sarhoşluğu ona, Huguenot bir babayla bir posta arabası miras kalmasaydı, nasıl da mutlu bir ihtiyar olabileceğini gösterir. Aslında Mösyö Ricard'ın davudi sesi neşe ve şamata için yaratılmıştır, tıpkı kollarının sırta vurmak, gürbüz vücudunun ise göstermelik kavgalar için yaratılmış olması gibi. Bu kavgalardan, mücadelenin dışında kalan ve onun bir hakaret, efelenme ya da geceyi baş başa noktalamaya layık seçkin bir ayyaşla karşılaşma durumunda sunmayı öngördüğü son içki ikramını istemekten aciz, ağzı var dili yok seyircilerinin karşısında aklı başında ve muzaffer olarak çıkar... Ama öbür geceler uykusunu alamamış uyusuk sineklerle birlikte mutfakta sona erer; saat tam altıda geceki neşesini tazeleyen Mösyö Ricard rom şişesini yerine koyar; hizmetçinin topallaya topallaya yürüdüğünü duyar; uzaklaşır gibi yapıp sonra geri döner.

“Elbiseni göster bana.”

Kadının boğazını sıkar.

“Kahve mi çaldın?”

Büfeye sıkışan kadın bir tavuk gibi çırpır. “Bu adamı ısıracağım. Bir ısırısam şunu...”

Hizmetçi elinde çamaşır leğeniyle çıkar. Çamaşırhanenin yakınında Murad’ı, Ameziane’ı ve öteki işçileri görür. Murad onu selamlar. Tartışmaya devam ederler. Kadın dinler. İşçiler bir şeyden emin gibidirler.

Kadın dinler.

İşçiler artık konuşmuyorlar; asık suratlarıyla daha şimdiden yorgun bir halde arka arkaya ellerini yüzlerini yıkıyor, sonra şantiyenin yolunu tutuyorlar.

IV

Suzy pazarlık kıyafetiyle. “Allah’a şükür, sutyene ihtiyacım yok, hatta memelerim acıyor”; çarşıdan rüzgâr gibi geçiyor, sepetini mutfağa bırakıyor ve tekrar anayola sapıyor, boş bir arsadan kestirme gidiyor; epeyce uzakta bir otlak uzanır; Suzy otların en gür olduğu yere koşuyor, nergislerin arasına atıyor kendini; güneş feci yakmaktadır; birkaç saniye gözlerini yumuyor, bir ürpertiyle doğruluyor ve sanki bir canavar onu yakalamış ve topuğundan ısırılmış da, ne canavardan kurtulabiliyor, ne de ısırığı hissediyormuş gibi çılgınca köye doğru koşmaya başlıyor. Yolda katır sırtında giden köylülere rastlıyor. Sonra dönemeçte Murad beliriyor.

“Günaydın, Matmazel.”

Suzy köylülerin katırlarının boynunu dürtüklerken ona baktıklarını sanıyor; Murad’a yaklaşıyor; köylüler geçerken, ona o kadar yakın ki, Murad bir an geri çekiliyor.

“Uzağa mı gidiyorsunuz?”

“Dolaşıyorum.”

Adımlarını sıklaştırıyorlar.

Murad başı önünde yürüyor.

“Bırak beni.”

“İşte,” diye düşünüyor Murad, “hevesi geçti, gene babasının işçisi olduk, sırf onunla aynı yerde dolaşıyorum diye,

sanki onu takip ediyormuşum, sanki onu sıkıştırıyormuşum gibi boş arsadan koşup gidecek, sanki kavga ve tecavüz dışında aynı dünyada bulunamazmışız gibi. Şu işe bak. Daha şimdiden sen diyor bana ve sanki beline sarılmışım, yakalayıp tecavüz etmişim gibi beni bırak diyor. Sanki o işçisiz, köylüsüz bambaşka bir gezegendenmiş de –birdenbire karabasanlarında karşısına çıkmazlarsa elbette– köylüler sadece onu görmekle ona tecavüz etmişler gibi... Memelerini sıksam...” Sonra kıza vurmaktan, onu yerde görmekten, belki yerden kaldırıp tekrar yere devirmekten başka bir şey düşünemez oluyor. “Tıpkı tüm batıl inançlarıyla yüksekten düşüp uyanan bir uyurgezer gibi; onunki, benimki, hatta bizimki olmayan; ilk kadını ve erkeği bulunmayan, bizim zayıf izlerimizi, soluk hatıralarımızı uzun boylu saklamayan bir dünya olduğunu bilmeden ölme pahasına, nokta, tamam,” diye düşünüyor Murad. Ama Suzy şimdi gülmesini tutuyor, kıpkırmızı olmuş, damarları ancak bir genç kız da olduğu gibi belirgin; bu Murad’ı afallatıyor. “Kız gidecek.” Birbirlerine hiçbir şey söylemiyorlar. “Kız nergislerden tarafa bakıyor, demincek yattığı yere, nemli, yalnız, açılıp saçılmış.” Murad kızarıyor ve Suzy’nin kızaran yüzü yeniden asılıyor; koşarak kaçıyor.

“Az kalsın elde edecektim onu,” diyor Murad.

“Nasıl, nasıl, ha, eyvaaah?”

Ameziane içecek ikram ediyor. Modern’Bar’a yürüyüşte başı o çekiyor. Gece. Patroniçe ellisini aşmış. Ameziane parasına yanıyor. Ama vakit gece. Yatamayacak kadar yorgunlar. Bar çok az aydınlatılmış. Boş gibi. Şafak vakti bir kümesteki gibi sesler alçalıyor, yükseliyor ve kesiliyor. Ve patroniçenin yaşı elliye geçkin, işten sonra köye çöken yorgunluk ve sıkıntı da cabası, barlarda bile, kalabalık ailelerin yaşadığı evlerde bile. Ameziane herkese içki söylüyor, neşesi kaçmış, homurdanarak, arkadan bakınca kadınların hiçbir zaman aslında oldukları gibi görünmediklerini geçiriyor içinden: yaşlı ya da yaşlanmakta olan, süslü ya da utangaç, tabii yüzlerini örtmemişlerse... Ha? Ne?

“Az kalsın onu elde edecektim,” diyor Murad.

“Hepsi bu mu?”

“Ben onu anlıyorum,” diye sırtıyor Ameziane. “Yolun ortasında dikilen bir genç kıza ne söylenir, üstelik ekip başının kızı! O da yetmezmiş gibi başka bir ırktan... En iyisi arkadaşlarla olmak... Bir kürek tutmasını bile bilmezken, kendimi başka bir bölgede bulmadan önce, şehirde çalışırken nasıl eğlendiğimi anlatayım size...”

Patroniçe gülümsüyor, tam bir genç kız gülümsemesi:

“Eğer Mösyö Ernest’le çalışıyorsanız, size hesap açabilirim.”

Mustafa teşekkür ediyor ve patroniçenin elini sıkıyor. Barın artık bir kümesle ilgisi yok; bir havaalanı gibi ışıl ışıl. Raşid siyah gözlüğünü takıyor ve sırtını kamburlaştırırken, bir yandan da âdet yerini bulsun diye ağzının içinde geveliyor: “Ben her zaman içki bulunacağını biliyordum. İş kol-tuk meyhanesinde hesap açtırmaya geldi mi, koşarsınız...” Patroniçe beyaz şarap koyuyor; tam gece olmuş sayılmaz: sadece güneş kararmış, her müşterinin pırıl pırıl gözbebeklerinde yeniden canlanan bir kül yığını gibi sönmekte olan gökyüzü ve baş aşağı boşalan şişe, köpük köpük ve buzlu ışıklarla dolu şişede tutsak kıvılcımlar.

“Oran’daydım,” dedi Ameziane. “Daha çocuktum ve ne iş olursa yapıyordum. Para kazanmak için Sahra’dan gelmiş yaşıttım bir arkadaşım vardı. Aynı hamamda çalışıyorduk, Larbi ile ben; çok defa tellağın yerine geçiyorduk. Sıcak su taşıyorduk, Sahralı başka bir arkadaş daha vardı, tepeden içme suyu getirip satardı. Yani üçümüz aynı işteydik: Su satıyorduk; akşam büyük salonda bir araya gelirdik. Bir keresinde içme suyu satan yanında şu küçük kutuyla geldi...”

“Göstersenene...”

“Peki içine ne koymuştu? Enfiye mi?”

“Öyle bir şey değil... Şimdi tek yaptığım burnumu ona sokmak... arada bir çekimcik. Ama o gün kutunun içinde başka bir şey vardı...”

“Peki ne vardı?”

“Reçel.”

“Eee ne olmuş?”

“Hurma ezmesi vardı...”

“Şu küçücük kutuda mı?”

“Evet. Üçümüz yedik.”

“Eeee?”

“Kokuya rağmen...”

“Ha? Nasıl yani?”

“Bir tütün kokusu. Hatta reçelin içinde incecik parçaları bile görünüyordu. Çiğnememek daha iyiydi...” Öteki Sahralı “Bu toz,” dedi, “şu içme suyu satan Larbi yiyordu, ben de. Sahiden de tozdu. Ama kokusu...”

“Eee sonra?”

“Gülmeye başladık. Larbi diyordu ki: ‘Amma da acayip reçel, amma da acayip reçel,’ ama ben sanki burnumla yemişim gibi kendimi tutamıyordum artık. Öteki Sahralı sararmıştı. Tütün kokusunun kutudan değil salondan geldiğini söylüyordu. Bu da hemen hemen doğru sayılırdı. Salon her zaman ter ve tütün kokardı. Ama gülmeye başlamıştık bile, takunyalarımızın üstünde kayaraktan, üstümüzü kurutma bahanesiyle müşterilerin azıcık kestirip horladıkları odaya kadar koştuk. Çok gürültü yapıp azdığımız için bizi kovaladılar. Ben anlamaya başlamıştım...”

“Neyi yahu?” dedi Mustafa. “Neyi anladın?”

“...Derhal anladım ki, bu haşhaş tozuydu. Ama Larbi ha bire yiyor, ‘Amma da acayip reçel, amma da acayip reçel, değil mi?’ diye tekrarlıyordu. Eğer içimizden biri ‘haşhaş’ sözcüğünü telaffuz etmiş olsaydı, kesinlikle yemezdik. Ama reçel diye diye yedik işte. Önce çok sıcak oldu. Isındık. Buhardan sanıyorduk; öteki Sahralı gömleklerimizi verdi: ‘Gidip bir tur atalım; geçer.’ Ama dışarıda işler daha kötü gitti. Zangır zangır titriyorduk, gene de dalgamızı geçiyor, Fransızca şarkılar söylüyorduk: ‘Güzel Tanrı şekerdendir’, kendi kendime, neden o şarkıyı söyledik diye sorarım. Sucu çocuk bizden büyüktü. Bizi bir Yahudi barına soktu. Kaç anasonu kafaya devirdik bilmiyorum. Sonunda ölmüştük. Yahudi gidip bir taksi çağırdı ve bizi hamama kadar götürmesi için parasını da ödedi. Takside şarkılar söylüyorduk.”

“Peki sonra?”

“...İkinci sarhoşluk birincinin yanından bile geçmiyor.”

KATEB YACINE

NEDJMA

ROMAN

Cezayirli şair, romancı ve oyun yazarı **Kateb Yacine**'in başyapıtı *Nedjma*, yayınlandığı 1950'li yıllarda, Fransız dilindeki Kuzey Afrika edebiyatına yön vermiş bir roman. Fransız sömürge yönetimi altındaki Cezayir'e egemen olan şiddet ve parçalanmışlık ortamında geçen romanda, yerel efsaneler ile yaygın dinsel inançları kaynaştıran Yacine, yeni bir Cezayir arayışını mitolojik bir bakışla ele alıyor. Roman, dört erkeğin aynı kadına, Nedjma'ya olan aşklarının simgesel bir öyküsü. Ağabeyiyle zorla evlendirilen Nedjma'ya, tıpkı Cezayir'e olduğu gibi söz hakkı tanınmaz. İslam sanatının geometrik formlarını üslubuna yansıtarak alışılmış roman yapısını kıran Yacine, Nedjma'nın kişiliğinde, geleneklerin ve sömürgeciliğin tüm baskılarına karşı bir özgürlük vaadi yaratır. Bu derin ve çok katmanlı roman, 20. yüzyıl Cezayir'inin çağdaş bir destanıdır.

KAPAKTAKİ RESİM: AUGUST MACKE

ISBN 975-07-0621-8

9 789750 706219
<http://www.canyayinlari.com>

KDV İÇİNDEDİR